

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ « ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ» ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΣΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ 35-41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 35: ΠΡΟΟΙΜΙΟ

- 1) Η εκφώνηση ενός επιταφίου λόγου απέβλεπε στο να τιμηθούν οι νεκροί και οι πράξεις τους. Επίσης, στο να ανταποκριθούν ανάλογα και οι ζωντανοί, πράττοντας το χρέος τους προς την πατρίδα
- 2) Κατά τον Περικλή, οι επικήδειες εκδηλώσεις καλύπτουν το φόρο τιμής

αλλά υπάρχει δυσκολία του ρήτορα να γίνει πιστευτός. Στο ακροατήριο όσοι γνωρίζουν τα γεγονότα περιμένουν να ακούσουν περισσότερα, ενώ όσοι τα αγνοούν, δυσπιστούν.

- 3) Ο λόγος του Περικλή βρίσκεται ανάμεσα στην εύνοια των έμπειρων ακροατών και στο φθόνο των «μη ξυνειδότην». Υπάρχει απόκλιση από τα τυπικά προοίμια. Συνήθως οι ρήτορες επιδιώκουν να κερδίσουν το ενδιαφέρον και την εύνοια των ακροατών (captatio benevolentiae). Αντίθετα, ο Περικλής διαφοροποιείται, δεν προβληματίζεται για το πώς θα εγκωμιάσει τους νεκρούς με τον καλύτερο τρόπο, αλλά πώς θα ικανοποιήσει τις απαιτήσεις των ακροατών που ανήκουν σε διαφορετικές κατηγορίες.
- 4) **Ψυχολογία ακροατών**= οι άπειροι είναι φθονεροί και δύσπιστοι, γιατί τα κατορθώματα που ακούν ξεπερνούν τις δυνάμεις τους. Οι έμπειροι θεωρούν τα λόγια υποδεέστερα των έργων.

5) **Επειδή.....πλείστον**»: Ο ρήτορας δηλώνει ότι θα πειθαρχήσει και θα εκφωνήσει επιτάφιο λόγο παρά τη δική του αντίθετη άποψη. Έτσι, αποδεικνύεται νομοταγής αλλά και δημοκράτης, ενώ κάνει προσπάθεια να πείσει τόσο τους απείρους όσο και τους «ξυνειδότας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 36

ΘΕΜΑ: Εγκώμιο των προγόνων, των πατέρων και της σύγχρονης γενιάς. Υποδήλωση του θέματος του Επιταφίου.

1. **Διάκριση των τριών τιμώμενων γενεών**: οι πρόγονοι είναι σπουδαίοι γιατί είναι αυτόχθονες και διαφύλαξαν την πατρίδα τους ελεύθερη, οι πατέρες σπουδαιότεροι γιατί δημιούργησαν την αθηναϊκή ηγεμονία και την κληροδότησαν στους μεταγενέστερους, ενώ οι σύγχρονοι θεωρούνται οι σπουδαιότεροι όλων. Αυτό τονίζεται με τον υπερθετικό βαθμό και τους συσσωρευμένους επιθετικούς προσδιορισμούς.

2. Από τη μυθική εποχή έως το τέλος των μηδικών πολέμων δρουν οι πρόγονοι, με κυριότερους εκπρόσωπους τον Θησέα, Μιλτιάδη, Σοφοκλή, οι πατέρες από το τέλος των περσικών πολέμων έως τη μάχη της Κορώνειας, με κυριότερους εκπροσώπους τον Κίμωνα, Τολμίδα ... και η σύγχρονη γενιά που συνεχίζοντας το έργο των πατέρων, όχι μόνο διατήρησε όσα κληρονόμησε, αλλά τα προσαύξησε με την ενίσχυση του ναυτικού, την κοινωνική ανάπτυξη και την ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών.
3. **Τιμητική είναι η θέση της ώριμης γενιάς**, γιατί τα μυθικά εξυμνήθηκαν από τους επικούς, τα περσικά σπουδαία, αλλά η εποχή του Περικλή θεωρείται σπουδαιότερη. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η ψυχολογική ενίσχυση των ακροατών, πολύ σημαντικό για εκείνη τη χρονική στιγμή, ταυτίζονται οι απόψεις Περικλή και Θουκυδίδη, ενώ τηρείται εξωτερικά η παράδοση του επιταφίου λόγου.
4. **Καινοτομία: η παράλειψη των πολεμικών έργων.** Το επιχείρημα που προβάλλει ο ρήτορας πως θα παραλείψει την περιγραφή τέτοιων γεγονότων σε ανθρώπους που τα γνωρίζουν καλά, φαίνεται αυθαίρετο. Πραγματική αιτία είναι πως ο ιστορικός δεν τα είχε σε υπόληψη, η οικογένεια του Περικλή δεν είχε να υποδείξει πολλά κατορθώματα, όπως η γενιά του Κίμωνα. Εξάλλου, τα παλαιότερα ~~πα~~είχε αφηγηθεί ο Ηρόδοτος και ο Θουκυδίδης επεδίωκε να εξάρει τα κατορθώματα της δικής του γενιάς, ενώ θεωρούσε ανιαρή την εξιστόρηση γνωστών γεγονότων.
5. Θέλει να δείξει στην απογοητευμένη γενιά του 400 π.Χ πως αξίζει κάθε θυσία για την πατρίδα. Τόσο ο ιστορικός όσο και ο ρήτορας είναι λάτρεις του αθηναϊκού μεγαλείου.
6. **Περιεχόμενο του επιταφίου: επιτήδευση**, (υψηλές αρχές και ιδεώδη, το ιδεολογικό σύστημα, πολίτευμα (έχει παιδευτική αξία, διαμορφώνει τον Αθηναίο πολίτη, σε αυτό μεγάλη η συμβολή του Περικλή), τρόποι (στοιχεία του χαρακτήρα τους, ο τρόπος που ενεργούν, αποτελούν το καύχημα της Αθήνας και εγκωμιάζονται ιδιαίτερα.). Το ρήμα ήλθομεν έχει υποκείμενο από την προηγούμενη πρόταση και τις δυο γενιές.
7. **Το κεφ. 36 αποτελεί την πρόταση**, το πρώτο μέρος της υπόθεσης, όπου γίνεται αναφορά σχετικά με την πορεία που θα ακολουθήσει ο ρήτορας στη συνέχεια. Επικαλούμενος το αστήρικτο επιχείρημα ότι απευθύνεται σε ακροατές που τα γνωρίζουν, προσπερνά γρήγορα το εγκώμιο των προγόνων και των πατέρων, αποκλίνοντας με τον τρόπο αυτό από την τυπική δομή των επιταφίων λόγων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 37

Θέμα: Έπαινος της πολιτείας και των τρόπων ζωής του Αθηναίου πολίτη

1. Το εγκώμιο του πολιτεύματος στηρίζεται σε τρεις άξονες:

α) τις σχέσεις του πολίτη με την πόλη, β) με τους νόμους, γ) με τους άλλους πολίτες. Ο ρήτορας εγκωμιάζει α) τη γνησιότητα, πρωτοτυπία, αυτάρκεια και σταθερότητα του αθηναϊκού πολιτεύματος. Το ίδιο έπραξαν Λυσίας και Ισοκράτης. Δεν υπάρχει εδώ υπαινιγμός για τη Σπάρτη καθώς και τα δυο πολιτεύματα είναι παλιά και αντιγράφηκαν από τις ελληνικές πόλεις. β) το δημοκρατικό χαρακτήρα του καθώς κυβερνούσε η πλειοψηφία, δηλαδή η Βουλή των Πεντακοσίων, η Ηλιαία, ο Άρειος Πάγος. Δεν υπήρχε βέβαια συμμετοχή δούλων, μετοίκων, γυναικών. Αυτές οι ομάδες πληθυσμού δε διέθεταν πολιτικά δικαιώματα.

2) Βασικές αρχές της λειτουργίας της Αθηναϊκής Δημοκρατίας:

α) ισονομία ή ισοπολιτεία. = ισότητα των πολιτών έναντι των νόμων. Η ισότητα εξασφάλιζε την ισηγορία (ισότητα όλων στο δικαίωμα αγόρευσης) και ίσα δικαιώματα συμμετοχής στα αιρετά αξιώματα. Είναι βέβαια αντινομία σε μια πόλη που κυβερνά η πλειοψηφία να υπάρχει ισονομία για όλους τους πολίτες; Ας μην ξεχνάμε ότι μόνο έτσι κατοχυρώνεται το πολίτευμα.

β) αξιοκρατία= συγκερασμός ισότητας με αξιοκρατία, γιατί οι Αθηναίοι είναι ίσοι απέναντι στους νόμους, αλλά για την κατάληψη αξιωμάτων βασικό ρόλο παίζουν οι προσωπικές ικανότητες του καθενός. Εξισορρόπηση αριστοκρατικών στοιχείων με δημοκρατικά, δηλαδή δεύτερη αντινομία για την ακεραιότητα του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αντίθετα στη Σπάρτη μόνο λίγοι, οι όμοιοι, που ήταν

ευγενικής καταγωγής, είχαν την εξουσία. Οι υπόλοιποι πολίτες, οι υπομείονες, δεν είχαν δικαιώματα στην πολιτική ζωή, ακόμη και αν διέθεταν τα απαραίτητα προσόντα. Ο ρήτορας παρουσιάζει έτσι τις δυο αντινομίες για να αποκαταστήσει τη φήμη της πόλης του στην απογοητευμένη γενιά του 404 και στους υπόλοιπους Έλληνες.

γ) ελευθερία σε δημόσια και ιδιωτική ζωή λόγου και πράξης: οι Αθηναίοι δεν έχουν καχυποψία στην καθημερινή τους ζωή, δεν αγανακτούν με το γείτονά τους. Υπηρετούν τους άρχοντες και τους νόμους όχι από εξωτερική επιβολή αλλά από εσωτερική ανάγκη.

Η υπακοή στους άγραφους νόμους δείχνει **αυτοπειθαρχία και εσωτερικό σεβασμό**. Επιπλέον, από την εποχή του Σόλωνα διακρίνονται για τη φιλανθρωπία τους έναντι όσων αδικούνται

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Σύνθεση αντινομιών της αθηναϊκής Πολιτείας

- A) η εξουσία βρίσκεται στα χέρια της πλειοψηφίας, **αλλά** υπάρχει και ισονομία.
- B) υπάρχει ισονομία, **αλλά** οι καλύτεροι κατέχουν τα διάφορα αξιώματα «απ' αρετής» (και οι φτωχοί μπορούν να συμμετέχουν στα κοινά).
- Γ) υπάρχει ελευθερία στην ιδιωτική ζωή **αλλά** ο νόμος αποτελεί ηθική επιταγή και ανάγκη καθώς προέχει η υπακοή στους άγραφους νόμους. Μεγάλη η φιλανθρωπία των Αθηναίων.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΘΗΝΑΣ –ΣΠΑΡΤΗΣ

Στη Σπάρτη

- α) η **εξουσία ανήκε στους ομοίους**. Αυτοί ήταν οι βασιλείς τους , επειδή κατά την παράδοση κατάγονταν από τον Ηρακλή .
 - β) **οι πολίτες δεν καθόριζαν ελεύθερα τη ζωή τους**, αλλά τα πάντα καθορίζονταν από την πολιτεία.
 - γ) η **αρετή αποτελούσε γνώρισμα της κυρίαρχης τάξης**, οι φτωχοί δεν μπορούσαν να πάρουν μέρος στη διακυβέρνηση του κράτους.
 - δ) **οι πολίτες ήταν καχύποπτοι μεταξύ τους και με τους άρχοντες**.
 - ε) **ο Σπαρτιάτης γεννιόταν και ζούσε για το κράτος**, ήταν νομοταγής λόγω του φόβου της σκληρής τιμωρίας.
- Τώρα για πρώτη φορά έχουμε σύγκριση Αθήνας και Σπάρτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 38

ΘΕΜΑ: Η τρυφῶσα πόλις. Ψυχαγωγία και απολαύσεις

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΥΦΗΛΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

- α) **αγώνες, γιορτές, θυσίες.** Συνδύαζαν το τερπνό με το ωφέλιμο.
- β) **όμορφα σπίτια,** (λείπει η αναφορά σε δημόσια κτίσματα, είτε από παραφθορά του κειμένου είτε από μετριοφροσύνη του ομιλητή).
- γ) **απόλαυση όλων των αγαθών** λόγω της ναυτικής δύναμης των Αθηναίων και της ισχυρής οικονομίας. Γινόταν εισαγωγή υλών που δεν υπήρχαν στην Ελλάδα και εξαγωγή ντόπιου προϊόντος. **Απόρροια αυτών ήταν ο πολιτισμός και το κέρδος μέσα από το εμπόριο, με συνέπεια μία νέα διάσταση στον τρόπο ζωής και την ευζωία.**

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- 1) **Σύγκριση με Σπάρτη: άμεση και εμφανής.** Τίποτα απ' αυτά δεν μπορούσε να χαρεί ο Σπαρτιάτης. Σκοπός του ήταν η αντοχή στον πόνο και η άσκηση του σώματος. Πίστευε πως η τρυφή υπονομεύει την ανδρεία. Η αυτάρκειά της Σπάρτης την έκανε να απαρνηθεί όχι μόνο την επαφή με άλλες πόλεις, αλλά να χάσει και πολλές χαρές της ζωής.
- 2) **Η σημασία του κεφαλαίου 38 είναι μεγάλη,** γιατί έρχεται να μας τονίσει ότι πέρα από τον έπαινο των άξιων ανδρών και της ελευθερίας, υπάρχει και η καλοζωία. Χωρίς αυτήν, η ελευθερία και η εξύμνηση θα ήταν ανεδαφικές. Η καλοζωία εξασφαλίζει την πληρότητα ευτυχίας του ανθρώπου. Οι γιορτές για τους Αθηναίους ήταν πηγή χαράς και έκφραση της βαθιάς πίστης τους.

2)Απουσία θρησκευτικού χαρακτήρα από γιορτές. Οι γιορτές γίνονταν πιο πολύ για να χαρεί ο άνθρωπος. Κατά πολλούς μελετητές,εδώ προβάλλεται ο ήρεμα άθεος Θουκυδίδης επηρεασμένος από τις σοφιστικές διδασκαλίες του Αναξαγόρα. Την ιστορία του κυβερνάει ο άνθρωπος και όχι κάποια θεία δύναμη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 39

ΘΕΜΑ: Σύγκριση Αθήνας και Σπάρτης στον πόλεμο

1) Διαφορές σε πολεμική εκπαίδευση και σε εκπαιδευτικό σύστημα μεταξύ Αθήνας και Σπάρτης.

Ξενηλασία Σπάρτης(απομάκρυνση ξένων από χώρα): κατά την άποψη του Περικλή για να μην παρασυρθούν οι Σπαρτιάτες από ξένα ήθη και έθιμα. Αντίθετα ,η Αθήνα ενώ ήταν πολιτικά κλειστή στους ξένους, δεχόταν επισκέψεις από όλα τα μέρη της Ελλάδος.

Ευψυχία Αθήνας η οποία δε στηρίζεται στους νόμους ούτε αποτελεί πολεμική προετοιμασία. Έτσι ,οι Αθηναίοι δεν καταφεύγουν σε πολεμικά τεχνάσματα , όπως την κρυπτεία (μέσο εξόντωσης των πιο επικίνδυνων πολιτικών αντιπάλων που ήταν υποταγμένοι στη Σπάρτη), κλέμματα, παραπλάνηση του εχθρού.

Σε εκπαιδευτικό σύστημα= η Σπάρτη μοιάζει με απέραντο στρατόπεδο,ενώ οι Αθηναίοι είναι το ίδιο γενναίοι, ενώ χαίρονται τη ζωή.

Η ανδρεία των Αθηναίων είναι αποτέλεσμα του τρόπου ζωής τους, συνειδητή και αυτόβουλη, ενώ ο Σπαρτιάτης πειθαρχεί από το φόβο πιθανής τιμωρίας. Επομένως, οι Αθηναίοι ενώ δεν κοπιάζουν προκαταβολικά, την ώρα του κινδύνου αναδεικνύονται ισάξιοι με τους Σπαρτιάτες. Συνταιριάζουν δυο αντινομίες, ελευθερία και άνετη ζωή με ανδρεία στη μάχη.

2) Δεν υπάρχει ανωτερότητα των Αθηναίων στο τεκμήριο που αναφέρει ο Περικλής: «Λακεδαιμόνιοιες την γην.....αμυνομένους περί των οικείων». Πρόκειται για ρητορική ευελιξία. Τονίζει τις αθηναϊκές επιτυχίες που έγιναν σε άλλες πόλεις και όχι στη λακωνική γη. Όμως, οι Σπαρτιάτες με τους συμμάχους τους σχεδόν πάντα νικούσαν. Τα λόγια του επομένως δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Οι Σπαρτιάτες μάλιστα συνειδητοποίησαν την υπεροχή της Αθήνας όσον αφορά το στόλο στη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου και διέθεσαν πάνω από 150 πλοία τελικά. Έτσι, νίκησαν ολοκληρωτικά στους Αιγός ποταμούς.

3) **Απώτεροι στόχοι του Περικλή :**

α) Να ενισχύσει την αυτοπεποίθηση και αισιοδοξίας των Αθηναίων.

β) Να αποτρέψει την καλλιέργεια κλίματος ηττοπάθειας ή αντιπολεμικής διάθεσης.

γ) Να προκαλέσει εθνική υπερηφάνεια και θαυμασμό στους συμπατριώτες του, ώστε να ανταποκριθεί τελικά στις ανάγκες του επιταφίου λόγου. Με την τελευταία μάλιστα πρόταση «και είναι την πόλιν.....άλλοις», **τονίζει πως η πόλη του μπορεί να κερδίσει το σεβασμό όλου του κόσμου.**

.....

.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 40

ΘΕΜΑ: Ο Αθηναϊκός χαρακτήρας

Οι Αθηναίοι αγαπούν το ωραίο χωρίς σπάταλη πολυτέλεια και την πνευματική ενασχόληση που δεν οδηγεί στη μαλθακότητα, δηλαδή εναρμονίζουν αντίνομες αξίες (αγάπη για το ωραίο με απλότητα και αγάπη για τη σοφία με δραστηριότητα). Πάντως, πρόκειται για παραποίηση της πραγματικότητας, αν σκεφτούμε την πολυτέλεια της Ακρόπολης. Ο ιστορικός θαυμάζει απεριόριστα την πόλη του και φθάνει σε υπερβολές. Η ψυχική ανδρεία και η γενναιότητα χάνονται με την αγάπη για το ωραίο και το πνεύμα.

Η Δημοκρατική Αντίληψη των Αθηναίων για την εργασία και την πενία

- Ντροπή δεν είναι η φτώχεια, αλλά να μην προσπαθείς να την αποφύγεις.
- Με την εργασία ενεργοποιούνται οι αρετές του ανθρώπου. Έτσι εξυμνούνται από τους Κορινθίους, οι οποίοι τους αποκαλούν κινδυνευτές και τολμητές. Οι Σπαρτιάτες, εγκλωβισμένοι σε παλιές αριστοκρατικές αντιλήψεις, δεν προσπάθησαν να ξεφύγουν από τη φτώχεια. Αυτό ντροπιάζει τον άνθρωπο και τον οδηγεί σε άσχημες πράξεις. Κατακριτέα η απουσία προσπάθειας να γλυτώσουν από αυτή.

Η πολυμέρεια του Αθηναίου πολίτη

- Η συμμετοχή στα κοινά αποτελούσε υποχρέωση για τον Αθηναίο πολίτη, (ο αδιάφορος έχανε τα πολιτικά του δικαιώματα).
- Η συμμετοχή στα κοινά και η γνώση των πολιτικών πραγμάτων δεν ήταν μόνο όρος ύπαρξης για τη δημοκρατία αλλά και αναγκαίος για τον πολίτη.

Ο Αθηναίος συνδύαζε ενασχόληση με ιδιωτικές και δημόσιες υποθέσεις

Επομένως, ο αμέτοχος είναι άχρηστος.

Υπάρχει διαφορά με τη Σπάρτη, όπου η στρατιωτική ζωή οδηγούσε στη μονομέρεια. Το ιδανικό του απράγμονα δεν το παραδέχεται η Αθήνα. **Εδώ ουσιαστικά υπάρχει σε προδιατύπωση η άποψη του Αριστοτέλη ότι ο άνθρωπος είναι «φύσει πολιτικόν ζώον».**

Η ουσιαστική συμμετοχή των Αθηναίων στη λήψη αποφάσεων

- Ο προφορικός λόγος αποτελεί προϋπόθεση για πράξη(συνδυασμός θεωρίας με πράξη)
- Η παρρησία των Αθηναίων πηγάζει από την ελεύθερη σκέψη τους.

Η δημοκρατική αρχή του διαλόγου έρχεται σε αντίθεση με το «λακωνίζειν» των Σπαρτιατών. Η ανδρεία τους είναι συνειδητή και πραγματική. Συγκεκριμένα οι Αθηναίοι γνωρίζουν τον κίνδυνο, οι Σπαρτιάτες όχι. Για αυτό οι δεύτεροι έχουν αλόγιστο θάρρος. Επίσης οι Αθηναίοι γνωρίζουν τα καλά της ειρήνης και του πολέμου, ενώ οι Σπαρτιάτες όχι. Επομένως, η ανδρεία τους δεν είναι συνειδητή. Αντίθετα οι Αθηναίοι γνωρίζουν τους κινδύνους και γίνονται θαρραλέοι μέσα από το συνδυασμό σκέψης και πράξης.

Η κοινωνική αρετή της ευεργεσίας των Αθηναίων:

- Η ευεργετική διάθεση των Αθηναίων είναι **ανιδιοτελής** (σε αντίθεση με τους Σπαρτιάτες που ενδιαφέρονται μόνο για το συμφέρον τους). Ωστόσο, ο ρήτορας αποσιωπά την κυνική συμπεριφορά των Αθηναίων στους συμμάχους τους. Θέλει να καταρρίψει τους ισχυρισμούς των Λακεδαιμονίων πως ήλθαν σαν απελευθερωτές των Ελληνικών πόλεων.
- **«προσπαθούμε να αποκτήσουμε τους φίλους όχι ευεργετούμενοι αλλά ευεργετώντας τους»**. Άρα, ο ευεργέτης προσπαθεί να διασώσει τη φιλία που του οφείλεται από τον ευεργετηθέντα με τη συνέχιση της καλής του πράξης.

Το συμπέρασμα του κεφαλαίου 40

Οι αρχές και τα ιδεώδη με τα οποία ζουν οι Αθηναίοι τους επιτρέπουν να συνενώνουν τα πιο αντιθετικά στοιχεία, αγαπούν το ωραίο και μένουν απλοί, ασχολούνται με τα γράμματα, αλλά δε γίνονται μαλθακοί, ασχολούνται με τις εργασίες τους, γνωρίζουν όμως καλά τα πολιτικά πράγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 41

Θέμα: Ο ύμνος της Αθήνας

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Η Αθήνα είναι πράγματι «παιδείσις Ελλάδος». Αποτελεί χώρο συγκέντρωσης κορυφαίων πνευμάτων. Όπως αναφέρουν κορυφαίοι διανοητές (Jaeger), δεν υπήρξε καμιά υψηλότερη δικαιολόγηση εκ των υστέρων της επιδίωξης της Αθήνας να επιβάλλει την εξουσία της στην Ελλάδα από αυτή την ιδέα της παιδείας.

Επομένως, η Αθήνα έχει πληρότητα σε πολιτική δραστηριότητα, υλικά αγαθά, πνευματική ολοκλήρωση και η Αθηναϊκή πολιτεία είναι ανεπανάληπτη μορφωτική δύναμη.

2) Η διαλεκτική σχέση πολίτη και πόλης. Σε καμιά άλλη πολιτεία λόγω αγαθών που προσφέρει, ο πολίτης δεν έχει τόση αυτάρκεια και τέτοια αρτιότητα. Ο Αθηναίος πολίτης είναι τέλειος λόγω του περιβάλλοντος που έχει τεράστια παιδευτική αξία. Πολλοί υποστηρίζουν πως ο Θουκυδίδης έχει δεχτεί την επίδραση των σοφιστών, γιατί δεν δέχεται καμιά επίδραση τόσο από τη Φύση όσο και από το Θεό στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου.

3) Η Αθηναϊκή πολιτεία είναι μοναδική: Από την παράγραφο αυτή ο λόγος μετατρέπεται σε διθύραμβο της Αθήνας. Η πόλη του αναδεικνύεται ανώτερη από τη φήμη της. Λογική επομένως η φιλοδοξία της να κυριαρχήσει στις Ελληνικές πόλεις. Ο ρήτορας αποσιωπά τη σκληρότητα που έδειξε η πόλη του στις συμμαχικές πόλεις που αποστατούσαν. Τα κατορθώματά της είναι οι αψευδέστεροι μάρτυρες.

Έμμεσα ο Θουκυδίδης αποδοκιμάζει τον Όμηρο ως ιστορικό - και όχι ως ποιητή -

και τους λογογράφους, που παρουσιάζουν ανεξέλεγκτα εγκώμια. Τα κατορθώματα της Αθήνας είναι οι αψευδέστεροι μάρτυρες και βέβαια εμμέσως τονίζει την αξία του δικού του εγκωμίου για την πόλη του.

Αντίθετα, στη Σπάρτη τα έργα της δεν ανταποκρίνονται στη φήμη της. Αξίζει βέβαια το θαυμασμό η οξυδέρκεια του Περικλή για την αξιοζήλευτη θέση που θα αποκτούσε η πόλη του στο πέρασμα των αιώνων.

4) Ο έπαινος των νεκρών: Ύστερα απ' όλα τα παραπάνω, η **θυσία των νεκρών** έγινε με πλήρη επίγνωση της πράξης τους και αποτελούσε **συνειδητή επιλογή**. Η Αθήνα προσφέρει τα πάντα στους πολίτες της και εκείνοι το ίδιο προς αυτήν. Ο αγώνας τους για την πόλη δεν αποτελεί μόνον εθνικό χρέος, αλλά χρέος προς τον εαυτό τους και την ευτυχία τους.

5) Ο ιστορικός αποδεικνύει την ορθότητα των όσων λέει με την πληθώρα των εκφραστικών μέσων, ώστε να μην αφήσει στον ακροατή του περιθώρια να σκεφτεί. Χρησιμοποιεί αντιθέσεις, σχήματα λιτότητας, επαναφορές, συνηχήσεις, παρηχήσεις και όχιλογικά επιχειρήματα για να τον πείσει. Απευθύνεται κυρίως στο θυμικό του και όχι στη λογική του.

6) Από τη φράση: «περί τοιαύτης ...κάνμιν» αρχίζει η μετάβαση από το πρώτο μέρος του λόγου στο δεύτερο, τον έπαινο των νεκρών.

ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΖΩΝΤΩΝ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΔΙΝΟΥΝ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥΣ!!!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑ 42-46

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ-ΚΕΦ. 42

Θέμα: Ο έπαινος των νεκρών

1) Δι' ὃ δὴ καὶ ἐμήκυνα τὰ περὶ τῆς πόλεως, διδασκαλίαν τε ποιούμενος μὴ περὶ ἴσου ἡμῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα καὶ οἷς τῶνδε μηδενύπαρχει ὁμοίως, καὶ τὴν εὐλογίαν ἅμα ἐφ' οἷς νῦν λέγω φανεράν σημείοις καθιστάς. καὶ εἴρηται αὐτῆς τα μέγιστα: με ποιαεπιχειρήματα τεκμηριώνει ο ρήτορας την παρέκκλισή του από την τυπική δομή

των επιταφίων λόγων;

2) ἄ γὰρ τὴν πόλιν ὕμνησα, αἱ τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε ἀρεταὶ ἐκόσμησαν, καὶ οὐκ ἂν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἰσόρροπος ὥσπερ τῶνδε ὁ λόγος τῶν ἔργων φανείη: Σχολιάστε την πιο πάνω ημιπερίοδο.

3) Με ποια κριτήρια κατηγοριοποιεί ο Περικλής τους παρόντες νεκρούς;

4) τὴν δὲ τῶν ἐναντίων τιμωρίαν ποθεινοτέραν αὐτῶν λαβόντες...νομίσαντες ἐβουλήθησαν...ἀπηλλάγησαν: Από ποια στάδια περνά η πορεία των νεκρῶν προς τη θυσία ;

5) Τυπικά το κεφ. 42 αποτελεί τον ἔπαινο των νεκρῶν, εἶναι ὅμως ἔντονος και ο προτρεπτικός του χαρακτήρας. Αιτιολογήστε.

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ-ΚΕΦ. 43

ΘΕΜΑ: Παραινέσεις-προτροπές προς τους ζωντανούς

1) Καὶ οἶδε μὲν προσηκόντως τῇ πόλει τοιοῖδε ἐγένοντο τοὺς δὲ λοιποὺς χρῆ ἀσφαλεστέραν μὲν εὐχεσθαι, ἀτολμοτέραν δὲ μηδὲν ἀξιοῦν τὴν ἐς τοὺς πολεμίους διάνοιαν ἔχειν: Ποιες εἶναι οἱ παραινέσεις-προτροπές του Περικλή προς τους ζωντανούς;

2). Ποια εἶναι τὰ οφέλη που προκύπτουν ἀπὸ τὴ θυσία για τὴν υπεράσπιση τῆς πατρίδας;

3) Γιατί ο λόγος του ρήτορα ἀπὸ παραινετικὸς μεταπίπτει σε ἐπαινετικὸ (προς τους νεκρούς) στο μέσο του κεφαλαίου;

4) Πῶς ἔχει παρουσιασθεῖ μέχρι τώρα ἡ σχέση πολίτη-πόλης στον Επιτάφιο;

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ-ΚΕΦ. 44

Παραμυθητικός – παρηγορητικός λόγος προς τους γονεῖς των νεκρῶν πολεμιστῶν

1) Με ποια επιχειρήματα ο ρήτορας προσπαθεῖ να παρηγορήσει τους γονεῖς των νεκρῶν του πολέμου;

2) Ο ρήτορας, στην προσπάθειά του να παρηγορήσει τους γονεῖς των πεσόντων, δίνει δύο ὀρισμούς τῆς εὐτυχίας. Ποιοι εἶναι αυτοί;

3) Να ἐπισημάνετε τὸ σημεῖο του κειμένου, ὅπου ο Περικλῆς ἐκφράζει τὴν ἀποψή του για τὴ δυσκολία τῆς προσπάθειάς του να πείσει τους γονεῖς των νεκρῶν και να το ἐξηγήσετε. Ποιο εἶναι τὸ περιεχόμενο που δίνει ο Περικλῆς στη λέξη «εγκαρτέρηση»;

4) Ποια προτροπή απευθύνει ο Περικλής στους πιο ηλικιωμένους γονείς (παρηβηκότας);

5) Να αξιολογήσετε τα επιχειρήματα του ρήτορα ως προς την αλήθεια και την πειστικότητά τους.

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ-ΚΕΦ. 45

Παραινέσεις προς τα παιδιά, τ' αδέρφια και τις χήρες των προκείμενων νεκρών

1) Στο κεφάλαιο 45 η παραμυθητική παραίνεση του ρήτορα απευθύνεται στα παιδιά, στ' αδέρφια και στις χήρες των νεκρών του πολέμου.

2) Γιατί ο Περικλής χαρακτηρίζει «μέγαν τόν άγῶνα» που πρέπει να επιτελέσουν τα παιδιά και τα αδέρφια των νεκρών;

3) Ποιες οι παραινέσεις του Περικλή προς τις χήρες γυναίκες;

4) Οι παραινέσεις του ρήτορα προς τις χήρες των νεκρών απορρέουν από τις γενικότερες αντιλήψεις που επικρατούσαν την εποχή εκείνη για τις γυναίκες ή όχι;

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ-ΚΕΦ. 46

Η εκπλήρωση του χρέους της πόλης

1) Ο ρήτορας επισημαίνει ότι οι τιμές (πρόθεση των νεκρών, ταφή τους με δημόσια δαπάνη, εκφώνηση επιτάφίου λόγου), που η πόλη έχει καθορίσει να αποδίδονται σε νεκρούς του πολέμου, έχουν ολοκληρωθεί (έργω οί θαπτόμενοι τὰ μὲν ἤδη κεκόσμηνται). Ποια είναι η τελευταία τιμή που αποδίδει η πολιτεία προς τους νεκρούς του πολέμου; Τι υποδηλώνει η τιμή αυτή;

2) Να σχολιάσετε τη φράση: «Γιατί, όπου έχουν θεσμοθετηθεί τα πιο μεγάλα βραβεία ανδρείας, εκεί ζουν ως πολίτες άντρες με τη μεγαλύτερη αρετή» (ἄθλα γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖς δὲ καὶ ἄνδρες ἄριστοι πολιτεύουσιν).

3) Με ποιον τρόπο ολοκληρώνεται ο Έπιτάφιος;

4) Ποια στοιχεία του τέλους του Έπιταφίου (κεφ. 46) είναι κοινά με στοιχεία της αρχής του (κεφ. 35); Πώς λειτουργούν;

ΚΑΛΗ ΜΕΛΕΤΗ!!!

